

ਰਿਪੋਰਟ ਯੋਗ

ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ  
ਦੀਵਾਨੀ ਅਪੀਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ

ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 624/2017

ਬੈਂਕ ਆਫ਼ ਬੜੋਦਾ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਅਪੀਲਕਰਤਾ (ਵਾਂ)

ਬਨਾਮ

ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਜਵਾਬਦੇਹ

ਨਿਰਣਾ

ਇਹ ਅਪੀਲ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਆਰ. ਐੱਸ. ਏ. ਨੰਬਰ 338/2011, ਮਿਤੀ 11.12.2015 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਰਾਹੀਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਮਿਤੀ 16.12.2009 ਦੇ ਸੀ. ਏ. ਨੰਬਰ 75/2008 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਮੂਲ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨੰ. 201-2005 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੁਆਰਾ ਮੰਗੀ ਗਈ ਰਾਹਤ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸਤਕਰਾਰ ਅਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੁਕਮ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਬੈਂਕ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਹਮਦਰਦੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

2. ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਬੈਂਕ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਦੀ 16.05.1999 ਨੂੰ ਡਿਊਟੀ ਦੌਰਾਨ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਮਿਤੀ ਨੂੰ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਬੈਂਕ ਕੋਲ ਤਰਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੇ ਆਸ਼ਰਿਤਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਇੱਕ ਸਕੀਮ ਸੀ, ਜੋ 18.08.1998 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

3. ਇਹ ਜਵਾਬਦੇਹ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਕਿ ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ 1998 ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਚਪੜਾਸੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਹਮਦਰਦੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਦਰਖਾਸਤ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਹਮਦਰਦੀ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਇਹ ਦਰਖਾਸਤ 21.02.2000 ਨੂੰ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਉਕਤ ਦਰਖਾਸਤ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਬੈਂਕ ਨੇ 10.03.2004 ਨੂੰ ਤਰਸ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੇ ਆਸ਼ਰਿਤਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਕੀਮ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਭਾਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਚਾਰ ਸਾਲ ਬਾਅਦ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪ੍ਰਤੀਬੇਨਤੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਬੈਂਕ ਨੂੰ 25.03.2004 ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਬੈਂਕ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤੱਥ ਲਿਆਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਉਸਨੇ ਮਾਰਚ 2004 ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲਈ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਬੈਂਕ ਨੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੀ ਦਰਖਾਸਤ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ 08.06.2004 ਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੇ ਬੈਂਕ ਵਿਰੁੱਧ ਘੋਸ਼ਣਾ ਅਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੁਕਮ ਦੀ ਰਾਹਤ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਿਆਂ ਅਸਲ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ। ਕਥਿਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਬੈਂਕ ਨੇ ਆਪਣਾ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮਾਣਯੋਗ ਟ੍ਰਾਇਲ ਜੱਜ ਨੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੂੰ ਹਮਦਰਦੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

4. ਮਿਤੀ 16.10.2008 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਬੈਂਕ ਨੇ ਵਧੀਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਨੇ 16.12.2009 ਦੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਿਯਮਤ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਦੂਸਰੀ ਅਪੀਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਦੋ ਸਵਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਪਰ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਕੋ ਹੀ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਿਆਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਅਤੇ 11.12.2015 ਦੇ ਚੁਣੌਤੀ ਅਧੀਨ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਅਤੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਹੁਕਮ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਬਹਾਲ ਕਰ

ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਲਈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਬੈਂਕ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਇਹ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ।

5. ਅਸੀਂ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪ੍ਰਵੀਨਾ ਗੌਤਮ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਬੈਂਕ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਮਾਣਯੋਗ ਵਕੀਲ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਹਿਮਾਂਸੂ ਸ਼ਰਮਾ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਮਾਣਯੋਗ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਰੱਖੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਘੇਖਿਆ ਹੈ।

6. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਮਾਣਯੋਗ ਵਕੀਲ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦੋ ਪਰਤੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਦੂਜੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਕਤ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ, ਉਸਨੇ ਬੈਂਕ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਗਸ਼ਤੀ ਪੱਤਰ ਰਾਹੀਂ ਜਾਰੀ 18.08.1998 ਦੀ ਸਕੀਮ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵੱਲ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਿਆ, ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੇ "ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨੁਕਤਿਆਂ" ਦੀ ਕਲਾਜ਼ (ਸੀ) ਦੇ ਅੰਦਰ, ਇੱਕ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮਾਪਦੰਡ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਹਮਦਰਦੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਇੱਕ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਫਾਰਮੂਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਪਿਤਾ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦਰਖਾਸਤ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦੀ ਸਹੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਹਮਦਰਦੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ।

7. ਉਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸਵਾਲ ਉੱਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੀ ਵਿੱਦਿਅਕ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਲਾਜ਼ 'ਏ' ਵੱਲ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਚਾਰ ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੀ ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇੱਕ

ਕਲਰਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹਮਦਰਦੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਚਪੜਾਸੀ ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਯੋਗ ਸੀ।

8. ਉਪਰੋਕਤ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਮਾਣਯੋਗ ਵਕੀਲ ਨੇ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕੁਝ ਫੈਸਲਿਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ, (2004) 7 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ, *ਜਨਰਲ ਮੈਨੇਜਰ (ਡੀ ਐਂਡ ਪੀਬੀ) ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕੁੰਤੀ ਤਿਵਾੜੀ*, (2000) 6 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 493 ਨੇ (2004) 7 SCC 271, ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ *ਬਲਬੀਰ ਕੌਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਸਟੀਲ ਅਥਾਰਟੀ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਲਿਮਿਟਡ*, ਅਤੇ (2019) 7 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 617 ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਫੈਸਲੇ ਐਨ.ਸੀ. ਸੰਤੋਸ਼ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦਾ ਇੱਕ ਫੈਸਲਾ ਹੈ, ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ਗੀ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਤਰਸ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਭਰਤੀ ਲਈ ਇੱਕ ਅਪਵਾਦ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਕਿਸੇ ਧਿਰ ਨੂੰ ਹਮਦਰਦੀ ਨਾਲ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਨਿੱਜੀ ਅਧਿਕਾਰ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਬੈਂਕ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਘੋਸ਼ਣਾ ਅਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੁਕਮ ਦੀ ਰਾਹਤ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਵਿਚਾਰਨਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ।

9. ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੇ ਮਾਣਯੋਗ ਵਕੀਲ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਹਮਦਰਦੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਡੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤੱਥ ਲਿਆਂਦਾ ਕਿ ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਮਿਤੀ 16.05.1999 ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ 8ਵੀਂ ਜਮਾਤ ਪਾਸ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਵੀ ਕਰ ਲਈ ਅਤੇ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਉਸਨੂੰ ਹਮਦਰਦੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤਰਸ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਦਰਖਾਸਤ ਨੂੰ ਬੈਂਕ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਭਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਕਤ ਦਰਖਾਸਤ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਵੇਰਵੇ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਬੈਂਕ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਢੁਕਵੇਂ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਵਿਚਾਰੇ ਜਾਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਸੀ।

10. ਮਾਣਯੋਗ ਵਕੀਲ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੀ ਦਰਖਾਸਤ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ, ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿ ਬਿਨੈ-ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਤਰਕ ਦੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨਾਲ ਪੱਖਪਾਤ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਯੋਗਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਉਹੀ ਨੂੰ ਖਾਰਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

11. ਸਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਮਾਣਯੋਗ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੁਕਤੇ ਉੱਠਦੇ ਹਨ: -

(1) ਕੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਬੈਂਕ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ?

(2) ਕਿਹੜਾ ਹੁਕਮ?

12. ਇਹ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਤਰਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਕੋਈ ਨਿਹਿਤ ਅਧਿਕਾਰ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਇਹ ਕੇਵਲ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸਬੰਧਤ ਸਮੇਂ ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਯੋਜਨਾ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹਮਦਰਦੀ ਨਾਲ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

13. *ਬਲਬੀਰ ਕੌਰ ਬਨਾਮ ਸਟੀਲ ਅਥਾਰਟੀ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਲਿਮਿਟਡ (ਸੁਪਰਾ)* ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਉੱਤੇ ਮਹੀਨਾਵਾਰ ਭੁਗਤਾਨ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਉਣ ਵਾਲੀ ਪਰਿਵਾਰਕ ਲਾਭ ਯੋਜਨਾ ਭਾਰਤੀ ਸਟੀਲ ਅਥਾਰਟੀ-ਜਵਾਬਦੇਹ ਵੱਲੋਂ ਤਰਸ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦਾ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਆਪਣੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਤਤਕਾਲ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ 1998 ਦੀ ਸਕੀਮ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਸਿਕ ਆਮਦਨ ਦੀ ਗਣਨਾ ਲਈ ਫਾਰਮੂਲੇ ਨੂੰ ਦਰਖਾਸਤ ਕਰਨਾ ਤੇ ਹਮਦਰਦੀ ਭਰੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਾਭ ਲਈ ਅਯੋਗ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜੇ ਇਹ ਕੁੱਲ ਤਨਖਾਹ ਦੇ 60% ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੈ ਜੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਲੈ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਗਰੀਬੀ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਦਾ ਕੋਈ ਸਰੋਤ

ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਦੋਂ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਦੌਰਾਨ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਹਮਦਰਦੀ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਨਿਯੁਕਤੀ 'ਲਈ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਤਰਸ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿਯੁਕਤੀ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਸੱਦੇ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਆਮ ਨਿਯਮ ਦਾ ਅਪਵਾਦ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅਪਵਾਦ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਸਿਰਫ ਉਦੋਂ ਹੀ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਤੰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਤੁਰੰਤ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। *ਜਨਰਲ ਮੈਨੇਜਰ (ਡੀ ਐਂਡ ਪੀਬੀ) ਬਨਾਮ ਕੁੰਤੀ ਤਿਵਾੜੀ (ਸੁਪਰਾ)* ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹੀ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। *ਐਨ.ਸੀ.ਸੰਤੋਸ਼ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ (ਸੁਪਰਾ)* ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਦੁਹਰਾਇਆ ਕਿ ਤਰਸ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿਯੁਕਤੀ ਇੱਕ ਰਿਆਇਤ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਾਪਦੰਡ ਸਾਰੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਹਮਦਰਦੀ ਨਾਲ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, *ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸ਼ਸੀ ਕੁਮਾਰ (ਸੁਪਰਾ)* ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹਮਦਰਦੀ ਨਾਲ ਨਿਯੁਕਤੀ ਆਮ ਨਿਯਮ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੇ ਆਸ਼ਰਿਤਾਂ ਨੂੰ ਹਮਦਰਦੀ ਨਾਲ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਾਂ/ਮਾਲਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਨੀਤੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

14. ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਰੰਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੇ ਹਮਦਰਦੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਘੋਸ਼ਣਾ ਅਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੁਕਮ ਲਈ ਇੱਕ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਫਰਮਾਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਇਸਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। *ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ (2019) 4 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 285* ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਹਮਦਰਦੀ ਭਰੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਨ੍ਹਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਨੀਤੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਲਿਖਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ

ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, *ਇੰਡੀਅਨ ਬੈਂਕ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰੋਮਿਲਾ ਜੋ ਕਿ (2020) 2 ਐੱਸ. ਸੀ. ਸੀ. 729* ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਮਦਰਦੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਯੋਗਤਾ ਲਾਗੂ ਸਕੀਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀਆਂ ਜਾਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾ ਜਾਂ ਘਟਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਪਰੋਕਤ ਹੁਕਮ ਹਮਦਰਦੀ ਭਰੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਤੋਂ ਰਾਹਤ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁਕੱਦਮੇ 'ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ।

15. ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, *ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸ਼ਸੀ ਕੁਮਾਰ (2019) 3 ਐੱਸ. ਸੀ. ਸੀ. 653* ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੈਰਾ 18-19 ਵਿੱਚ ਉੱਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਦੱਸੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

16. ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਯੋਜਨਾ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜੋ ਤੁਰੰਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬਦੇਹ ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਧਿਰਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਇਹ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮਿਤੀ 18.09.1998 ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਜੋ ਇੱਕ ਗਸ਼ਤੀ ਪੱਤਰ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਕਤ ਸਕੀਮ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਤਰਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵਿਦਿਅਕ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਯੋਗਤਾ ਦੇਵੇਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਦੋ ਸਵਾਲ ਉਠਾਏ ਹਨ ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:

- i) ਕੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਉਸ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ ਤਰਸਯੋਗ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਲਈ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ ਸੀ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ?
- ii) ਕੀ ਪਰਿਵਾਰਕ ਪੈਨਸ਼ਨ ਹੋਣਾ ਤਰਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਧਾਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ?

17. ਦੂਜੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਫਾਰੂਕ ਭਾਟੀ ਬਨਾਮ ਐਸ.ਬੀ.ਬੀ.ਜੇ.(2009) 2 ਐਸ. ਸੀ. ਟੀ. 353 ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਰਾਜਸਥਾਨ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇੱਕ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਬਲਬੀਰ ਕੌਰ (ਸੁਪਰਾ) ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪਰਿਵਾਰਕ ਆਮਦਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਤਰਾਜ਼ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਹਮਦਰਦੀ ਭਰੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹਮਦਰਦੀ ਭਰੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਦਰਖਾਸਤ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਮਿਤੀ ਉਹ ਮਿਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਦਿਨ ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ 1998 ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਉਸ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਯੋਜਨਾ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

18. ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਤਰਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਸਬੰਧਤ ਕਲਾਜ਼ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

"ਬੀ) ਨੌਕਰੀ ਦੌਰਾਨ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਤੇ ਆਸ਼ਰਿਤ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਹਮਦਰਦੀ ਭਰੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਬਸ਼ਰਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਕੋਲ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਦੇ ਸਾਧਨ ਨਾ ਹੋਣ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਮਾੜੀ ਹੋਵੇ।

ਸੀ) ਆਮਦਨ ਦੀ ਗਣਨਾ ਦਾ ਫਾਰਮੂਲਾ:

ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਸਥਿਤੀ ਜਾਂ ਆਮਦਨ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਫਾਰਮੂਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ:

ਟਰਮੀਨਲ ਲਾਭਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਰਕਮਾਂ ਕੁੱਲ ਉਪਲਬਧ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰੇਗੀ :

I. ਪ੍ਰੋਵੀਡੈਂਟ ਫੰਡ ਦਾ ਬਕਾਇਆ।



II. ਗ੍ਰੇਚੁਟੀ।

III. ਵਾਧੂ ਰਿਟਾਇਰਮੈਂਟ ਲਾਭ।

IV. ਦੂਜਿਆਂ ਤੋਂ ਲਏ ਗਏ ਕਰਜ਼ੇ ਤੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਵੇਸ਼।

ਉਪਰੋਕਤ ਵਿੱਚੋਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਬਕਾਇਆ ਵਿੱਤੀ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਕੱਟੀਆਂ ਜਾਣ:

I. ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਕਰਜ਼ਾ

II. ਵਾਹਨ ਕਰਜ਼ਾ

III. ਬੈਂਕ ਤੋਂ ਹੋਰ ਕਰਜ਼ੇ

IV. ਦੂਜਿਆਂ ਤੋਂ ਕਰਜ਼ਾ

ਪਰਿਵਾਰ ਕੋਲ ਬਚੀ ਸ਼ੁੱਧ ਰਕਮ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਮਹੀਨਾਵਾਰ ਆਮਦਨ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ 11% ਵਿਆਜ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ:

I. ਨਿਰਭਰ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਅਰਥਾਤ ਪਤੀ/ਪਤਨੀ/ਪੁੱਤਰ/ਧੀ/ਨਿਰਭਰ ਅਣਵਿਆਹੇ ਭਰਾ/ਨਿਰਭਰ ਅਣਵਿਆਹੀ ਭੈਣ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧ ਤਨਖਾਹ।

II. ਪੈਨਸ਼ਨ (ਮਹੀਨਾਵਾਰ)

III. ਬੱਚਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨਿਵੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਆਮਦਨ।

ਉਪਰੋਕਤ ਮਾਸਿਕ ਆਮਦਨ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜੇਕਰ ਇਹ 15% ਟੈਕਸ ਕੱਟਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੁੱਲ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦੇ 60% ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੈ (ਜੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਮੌਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਲੈ ਰਿਹਾ ਸੀ) (ਜੇ ਆਮਦਨ 10,000/- ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ) ਤਰਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।"

19. ਮੌਜੂਦ ਕੇਸ ਲਈ ਉਕਤ ਫਾਰਮੂਲੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਰਮਚਾਰੀ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਆਸ਼ਰਿਤਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਵਿਧਵਾ ਦੀ ਆਮਦਨ 6,845/- ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ਸੀ (ਮੁਢਲੀ ਤਨਖਾਹ 4140/- ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ) ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਿਹਤ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰੀ

ਕਰਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਪਰਿਵਾਰਕ ਪੈਨਸ਼ਨ 3,478/- ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ਕੁੱਲ ਆਮਦਨ ਰੁਪਏ 10,323/- ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਆਮਦਨ ਰੁਪਏ 7,618/- ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਦਰਸਾਏ ਫਾਰਮੂਲੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਉਪਰੋਕਤ ਅੰਕੜੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਫਾਰਮੂਲੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਪਾਇਆ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਮਹੀਨਾਵਾਰ ਆਮਦਨ ਕੁੱਲ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦੇ 60% ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਉਸ ਅੰਕੜੇ 'ਤੇ ਤਰਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਪਿਤਾ ਦੀ ਕੁੱਲ ਤਨਖਾਹ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਰੁਪਏ 3,210/- ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ਸੀ ਜੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਕੁੱਲ ਆਮਦਨ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਕੁੱਲ ਆਮਦਨ ਉਸ ਕੁੱਲ ਤਨਖਾਹ ਦੇ 60% ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।

20. ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਮਾਣਯੋਗ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਬਹਿਸ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਚਪੜਾਸੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਵਿਚਾਰੇ ਜਾਣ ਦੇ ਯੋਗ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਉਸਨੇ 8ਵੀਂ ਜਮਾਤ ਪਾਸ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਸ ਨੇ ਉਕਤ ਬਿਨੈ-ਪੱਤਰ ਦੇਣ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਉਕਤ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਯੋਗ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੇ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਦਲੀਲ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਲਈ ਮਦਦਗਾਰ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜਵਾਬਦੇਹ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੀ ਪਰਿਵਾਰਕ ਆਮਦਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਤਰਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਉਕਤ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ।

21. ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕੀਤਾ।

22. ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਅਪੀਲ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
23. ਪਾਰਟੀਆਂ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਖਰਚੇ ਚੁੱਕਣਗੀਆਂ।
24. ਲੰਬਿਤ ਅਰਜ਼ੀਆਂ, ਜੇ ਕੋਈ ਹਨ, ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

.....ਜੱਜ  
(ਬੀ. ਵੀ. ਨਾਗਰਥਨਾ)

.....ਜੱਜ  
(ਮਨੋਜ ਮਿਸਰਾ)

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ;

21 ਜੂਨ, 2023

ਡਿਸਕਲੇਮਰ:- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।